Forskningsrådets retningslinjer for datahåndtering

23.11.2018

Dagens situasjon

- Datadrevet forskning: 90 % av alle data som er samlet inn har blitt generert de siste to årene – digitaliseringen endrer måten det forskes på
- Mange deler data gjennom epost eller gjennom onlinetjenester som google og amazone
- Mange bruker enkle filsystemer eller jobber med data manuelt - mangler standardiserte beskrivelser av data og metadata
- I dag er det begrenset hvordan løsningene som forskerne bruker «snakker sammen», og levetiden og åpenheten på dataene varierer
- Mye data er ikke tilgjengelig, eller kan ikke kobles med andre data uten mye ekstraarbeid
- Økende behovet for datainfrastrukturer innenfor de fleste fagområder

Åpen tilgang til forskningsdata har vært på den politiske agendaen lenge

- Forskningsmeldingene 2009 og 2013
- Digital agenda for Norge (2015-2016)
- Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata (2017)
- Tilgjengeliggjøring av forskningsdata, policy for Norges Forskningsråd (revidert i 2017)

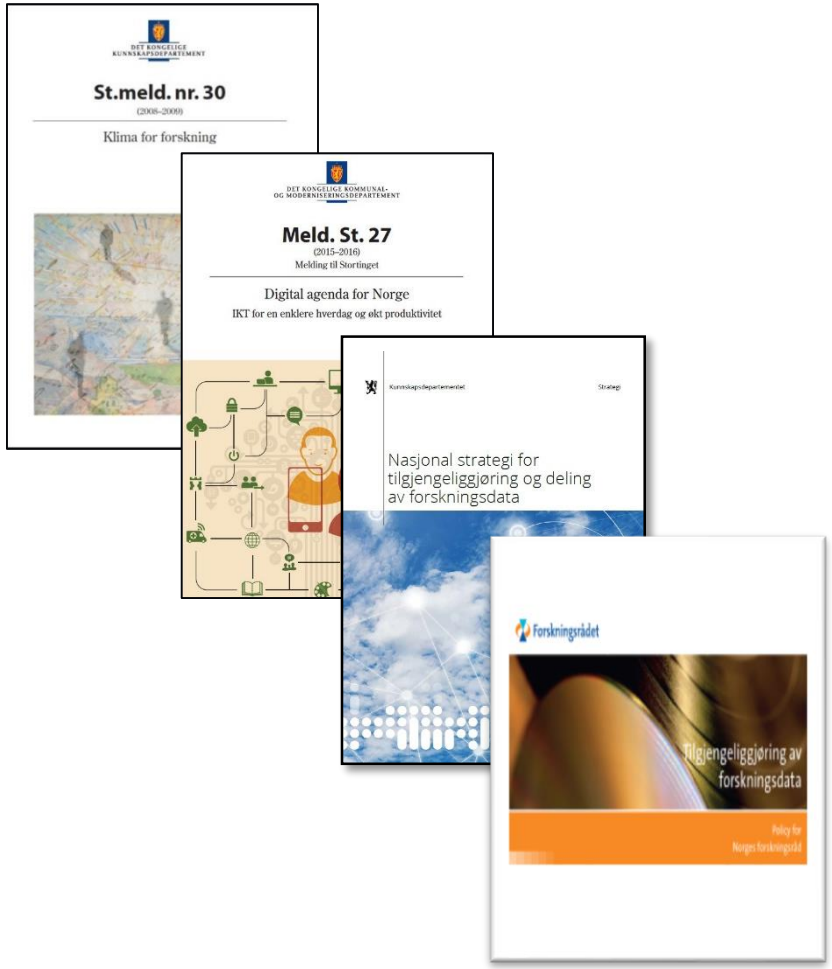

Nasjonal strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata (2017)

3 grunnprinsipper:

1. Forskningsdata skal være så åpne som mulig, så lukkede som nødvendig

2. Forskningsdata bør håndteres og tilrettelegges slik at verdiene i dataene kan utnyttes best mulig

3. Beslutninger om arkivering og tilrettelegging av forskningsdata må tas i forskerfellesskapene

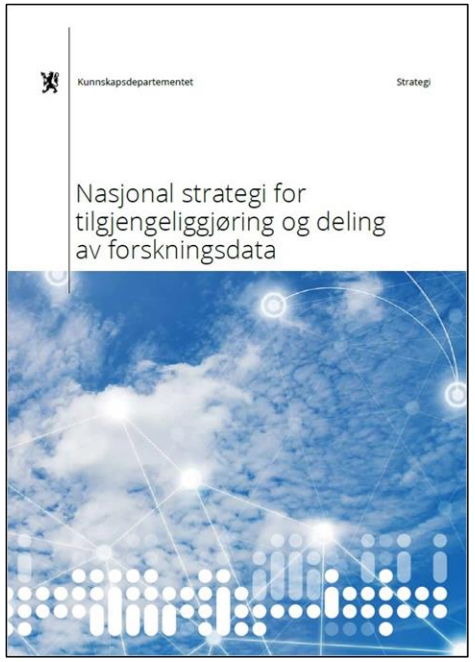

Forskningsrådets policy for åpen tilgang til forskningsdata (revidert i 2017)

1. **Forskningsdata skal være så åpne som mulig, så lukkede som nødvendig;** unntak for:
   - data som må beskyttes av sikkerhetshensyn, personvern eller andre juridiske forhold
   - data som skal benyttes kommersielt
   - tilfeller der kostnaden ved tilgjengeliggjøring er høyere enn verdien av åpen tilgang
2. **Data skal være «FAIR»:**

FAIR Principles

GO FAIR is committed to making data and services **findable**, **accessible**, **interoperable** and **reusable (FAIR)**.

Findable: Metadata and data should be easy to find for both humans and computers.

Accessible: The exact conditions under which the data is accessible should be provided in such a way that humans and machines can understand them.

Interoperable: The (meta)data should be based on standardized vocabularies, ontologies, thesauri etc. so that it integrates with existing applications or workflows.

Reusable: Metadata and data should be well-described so that they can be replicated and/or combined in different research settings.

FAIR graphic by SangyaPundir [CC BY

Retningslinjer i Forskningsrådets policy (2017)

Forskningsdata skal:

- arkiveres på en sikker måte
- i den grad det er mulig gjøres tilgjengelige for alle relevante brukere, under like vilkår
- gjøres tilgjengelig så tidlig som mulig, men en embargoperiode for å publisere er ok
- utstyres med metadata basert på internasjonale standarder
- utstyres med lisenser som legger så få begrensninger som mulig på tilgang, gjenbruk og videredistribusjon
- gjøres tilgjengelig til lavest mulig kostnad; maksimalt de faktiske kostnadene knyttet til tilgjengeliggjøring
- Krav om datahåndteringsplan i finansierte prosjekter fra 2018

Photo: Shutterstock/Marynchenko Oleksandr

Krav om datahåndteringsplan fra 2018

- For alle prosjekter med finansiering fra Forskningsrådet etter utlysninger f.o.m. 2018 gjelder:
  - Prosjektansvarlig skal vurdere behovet for en datahåndteringsplan i forbindelse med kontraktsinngåelse
  - Dersom prosjektet ikke skal utarbeide en datahåndteringsplan må dette begrunnes
  - Datahåndteringsplanen skal utarbeides i tråd med institusjonens egne retningslinjer
  - Datahåndteringsplanen skal godkjennes av institusjonen selv
  - Datahåndteringsplaner bør være offentlige og bør bli publisert åpent av FoU-utførende institusjon

- Forskningsrådet forbeholder seg (fortsatt) retten til å kunne kreve at FoU-prosjekter innenfor enkelte fagområder, eller som har mottatt støtte fra angitte utlysninger, benytter spesifikke datainfrastrukturer
  - Forskningsrådet vil (fortsatt) anmode relevante prosjekter om å benytte NSD sine arkiver/tjenester
  - Kan være aktuelt der vi har bygget opp viktige nasjonale, eller tar del i internasjonale, datainfrastrukturer
  - Dersom Forskningsrådet krever at et spesifikt arkiv skal benyttes, må dette oppgis i utlysningsteksten

Datahåndteringsplaner sikrer gjenbruk av data

Bedre tilgang til forskningsdata styrker kvaliteten på forskningen og har stor samfunns- og næringsverdi. Forskningsrådet vil fra 2018 legge til grunn at alle prosjekter vi finansierer som genererer data, skal ha en datahåndteringsplan.

– Vårt mål er at forskningsdata skal være så åpne som mulig. Det vil gjøre forskningen mer transparent og legge til rette for enda bedre forskning og nyskaping i samfunns- og næringsutvikling, sier Forskningsrådets administrerende direktør John-Arne Røttingen. Han fortsetter:

– En datahåndteringsplan skal sikre data både underveis i prosjektet og for fremtidig gjenbruk. Derfor er det viktig at alle prosjekter der det er relevant, har en slik plan.

John-Arne Røttingen (Foto: Sindre Mekjan, Forskningsrådet)

Kravet om datahåndteringsplaner er et nytt moment i Forskningsrådets policy for tilgjengeliggjøring av forskningsdata og gjelder for utlysninger fra og med 2018. Kravet er nedfelt i regjeringens strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata og er i tråd med tilsvarende krav i Horisont 2020.

En datahåndteringsplan er hovedregelen

Hovedregelen er at alle forskningsprosjekter Forskningsrådet finansierer som genererer data skal ha en datahåndteringsplan. Prosjektansvarlig må begrunne det spesielt dersom prosjektet ikke har en slik plan.

Planen er et levende dokument som skal følge forskningsprosjektet og tydeliggjøre hvilke data som vil bli generert, hvordan dataene skal beskrives og hvor de skal lagres, og om de kan deles og hvordan.

Se også

- Hva er en datahåndteringsplan?
- Åpen tilgang til forskningsdata

Andre nettsider

- Regjeringens strategi for tilgjengeliggjøring og deling av forskningsdata

Dokumenter

- Forskningsrådets policy for tilgjengeliggjøring av forskningsdata (revidert 2017)
  PDF - 1,1 MB

Kontaktpersoner

- Marte Qvenild
- Anne Elisabeth Sølsnes

Del

Hva er en datahåndteringsplan?

- Marte Qvenild
- Anne Elisabeth Sølsnes

Del

En datahåndteringsplan (på engelsk: data management plan, forkortet DMP) er et dokument som beskriver hvordan forskningsdataene i prosjektet deres skal håndteres, fra start til slutt.

Planen er et levende dokument som skal følge forskningsprosjektet og tydeliggjøre hvilke data som vil bli generert, hvordan dataene skal beskrives, hvor dataene skal lagres, om de kan deles og hvordan.

Hva er hensikten?
Hensikten med et slikt dokument er å planlegge for hvordan dere skal sikre forskningsdataene, ikke bare underveis i prosjektet, men også for fremtidig gjenbruk. En datahåndteringsplan kan også bidra til å synliggjøre kostnader knyttet til datahåndtering og lagring, og kan hjelpe dere med planleggingen av hvordan dere kan dekke disse kostnadene.

Kvaliteten på dataene må være god
Dataene som skal tas vare på bør være av en kvalitet som gjør dem mulig å gjenfinne og gjenbruke. Forskningsrådet oppfordrer til at de internasjonale FAIR-prinsippene følges. Det er et sett av retningslinjer som viser hvordan dere kan tilrettelegge for videre bruk av forskningsdata.

FAIR er et akronym for ordene findable, accessible, interoperable og reusable. Forskningsdata må være tilgjengelige, gjenfinnbare og gjenbrukbare. Videre ligger det i begrepet interoperable at både data og metadata skal kunne håndteres maskinelt og at dere skal bruke konsistente vokabular.

Verktøy for å generere en datahåndteringsplan
Det finnes i dag flere tilbydere og verktøy som genererer datahåndteringsplaner for forskningsprosjekter. Løsningene gjør det mulig å oppdatere datahåndteringsplanen i løpet av prosjektperioden. Her er eksempler på verktøy for å generere datahåndteringsplaner som finnes per i dag:

- Norsk senter for forskningsdata (NSD)
- Digital Curation Centre
- National e-Infrastructure for Research Data (NIRD)

Hvem har ansvaret for kvalitetssikringen og innholdet i datahåndteringsplanen?
- For alle prosjekter som får finansiering fra Forskningsrådet, skal prosjektansvarlig institusjon vurdere behovet for – og kvaliteten på – en eventuell datahåndteringsplan.